

معرفی برنامه باروری سالم

در حال حاضر بدلیل افزایش جمعیت سالمند کشور و کاهش نرخ باروری و بدنبال تغییر سیاست‌های جمعیتی، به منظور افزایش نرخ باروری کلی در راستای ارتقاء سلامت مادران و کودکان، خدمات رایگان پیشگیری از بارداری فقط به گروه زنان در معرض بارداری‌های پرخطر، افراد بارفتارهای پرخطر ارائه می‌شود.

اهم فعالیت‌های این برنامه، پایش و نظارت بر نحوه عملکرد ارائه خدمات پیشگیری از بارداری در مراکز بهداشتی درمانی، نحوه مشاوره تنظیم خانواده و باروری سالم، برنامه ریزی‌های آموزشی و آموزش از طریق برگزاری کارگاه‌ها و کلاسهای آموزشی، آموزش و پایش نحوه ایودی گذاری کارکنان، آموزش بدو خدمت نیروهای طرحی، نظارت بر تهیه و توزیع و نگهداری اقلام پیشگیری از بارداری، نظارت بر برنامه استریلیزاسیون وسایل و تجهیزات اتاق‌های معاینه زنان و توزیع اعتبارات برنامه می‌باشد.

پس از تغییر سیاست‌های جمعیتی، نام برنامه تنظیم خانواده به باروری سالم تغییر و اهم برنامه باروری سالم و فرزندآوری بشرح زیر توسط دفتر سلامت جمعیت و خانواده وزارت بهداشت اعلام گردید:

۱- آموزش و ارتقای توانمندی پرسنل سطوح مختلف در مورد ارائه خدمات باروری سالم بر مبنای حقوق سلامت باروری

۲- بازنگری در استانداردهای مشاوره خدمات باروری سالم در راستای:

افزایش بارداری‌های ارادی و برنامه ریزی شده، کاهش میانگین فاصله زمانی بین ازدواج و فرزند اول و کاهش میانگین فاصله زمانی بین فرزندان، کاهش بارداری‌های پرخطر، کاهش سقط غیرقانونی و غیر شرعی

۳- تامین خدمات باروری سالم:

ایجاد دسترسی و تسهیلات مناسب به خدمات بازگشت باروری پس از اعمال جراحی پیشگیری از بارداری، بازنگری در شاخص های برنامه سلامت باروری، استفاده از ظرفیت موجود در بخش خصوصی و سایر دستگاه ها، تعیین اولویت های پژوهش های کاربردی در راستای سلامت باروری و فرزند آوری

لذا افزایش سطح باروری در مناطق تحت پوشش بارعایت کمیت و کیفیت مطلوب جمعیت رامورد توجه قرارداده و در این راستا آموزش کارکنان مامایی و بهداشت خانواده، تهیه محتوای آموزشی مرتبط، شناسایی گروه های هدف باروری سالم و آموزش هدفمند آنها مدنظر می باشد.

بارداری برنامه ریزی شده و پیشگیری از بارداری های ناخواسته :

حاملگی های ناخواسته یکی از مشکلات بهداشتی و اجتماعی می باشد، به طوری که سالانه حدود ۲۰۰ میلیون حاملگی در سراسر جهان روی می دهد که تقریباً یک سوم آنها ناخواسته است. در کشور ما نیز علی رغم دسترسی آسان به وسایل پیشگیری از حاملگی هر ساله دهها هزار حاملگی ناخواسته اتفاق می افتد. از این تعداد حدود ۵۰ میلیون مورد از حاملگی های ناخواسته منجر به سقط می شود که ۲۰ میلیون از این سقط ها غیر بهداشتی و خطرناک است. ۱۳ درصد کل مرگ مادران به دلیل عوارض حاملگی در سراسر جهان به علت سقط غیرایمن روی می دهد و سالانه صدها هزار معلولیت و ناتوانی برای مادران که از خطر مرگ نجات یافته اند پیش می آید.

بدین ترتیب توسعه آموزش های وسیع و همه جانبه کارکنان شاغل در برنامه و توجه خاص به مسأله مشاوره باروری سالم سبب کاهش فشار اقتصادی ناشی از داشتن فرزند ناخواسته و تحمیل بار مالی به سیستم بهداشت و درمان کشور بدلیل اقدام به سقط جنین و فشارهای روحی و روانی به مادر و خانواده شده و مداخلات جدی در امر بالابردن کیفیت برنامه و گردآوری اطلاعات مرتبط در حوزه تحت پوشش ضروری می باشد.

برنامه آموزش هنگام ازدواج:

باتوجه به بروز تحولات سن ازدواج و کاهش فرزندآوری بدلائل مختلف مانند عدم آگاهی کافی زوجین در آستانه تشکیل خانواده و پس از ازدواج درباره روابط زناشویی، عاطفی و سلامت باروری و سلامت جنسی و محدودیت دسترسی زوجین به اطلاعات و خدمات صحیح و قابل اعتماد، رویکرد دفتر سلامت خانواده، کاهش مشکلات خانواده ها در زمینه های سلامت و سلامت باروری می باشد.

در این راستا تقویت و ارتقای برنامه آموزش هنگام ازدواج با رویکرد روابط عاطفی و اجتماعی فرزندآوری و روابط زناشویی از طریق آموزش و بازآموزی مربیان کلاسهای آموزش هنگام ازدواج، ارتقاء کیفیت برگزاری کلاسها، ارتقاء استاندارد فیزیکی و تجهیزات و پایش و ارزشیابی کلاسها و تهیه بسته های آموزشی برای زوجین بعد از ازدواج می باشد.

تدوین برنامه عملیاتی:

برنامه ریزی به آن دسته از اقداماتی اطلاق می شود که مشتمل بر پیش بینی اهداف و اقدامات لازم برای رویارویی با تغییرات و مواجه شدن با عوامل نامطمئن، از طریق تنظیم عملیات آینده است. هدف اساسی برنامه ریزی، تقلیل میزان قبول خطر نسبت به اتفاقات احتمالی و اتخاذ تدابیری هماهنگ برای دستیابی به موفقیت های سازمانی است .

تنظیم برنامه ریزی عملیاتی در سطوح میانی و پایه سازمان بر کارایی و بازدهی تاکید دارد، شامل اقدامات تفصیلی تر برای رسیدن به اهداف است، با اهداف مشخص، محدود، معین، عینی و دست یافتنی سروکار دارد و بازه زمانی کوتاه مدت را در بر می گیرد، مبتنی بر تجربیات قبلی است و با اطمینان بیشتری همراه است. ویژگی های یک برنامه خوب این است که اهداف روشن، مشخص و قابل فهم بوده ضمناً ساده و جامع - متعادل و در عین حال قابل انعطاف و دارای محدودیت زمانی باشد. برای تعیین نقشه راه برنامه باروری سالم، هر ساله ابتدائاً نسبت به تعیین وضعیت موجود، محاسبه شاخص ها اقدام و سپس به تدوین برنامه عملیاتی و اهداف کلی

واختصاصی و استراتژی‌های موثر و فعالیتهای زمانبندی شده اقدام می‌شود. پیروسیاستهای جدید جمعیتی از سال ۱۳۹۳ برنامه عملیاتی براساس رویکردهای دفتر سلامت جمعیت و خانواده و فرمت جدید آن، تنظیم گردید.

نظارت و پایش برنامه

برای درک اینکه آیا فعالیتهای در عمل و اجرا مطابق باطراحی (استاندارد) اجرایی گردد یا آیا استانداردهای فرایندها در عمل تحقق یافته اند پایش برنامه ضروری می باشد. همچنین برای دریافتن اینکه آیا اجرای فعالیتهای مطابق با استانداردها، تحقق اهداف را بدنبال داشته و یا خواهد داشت نیاز به ارزشیابی برنامه می باشد. نحوه ارائه خدمات تنظیم خانواده توسط کارکنان مراکز بهداشتی درمانی و نحوه نظارت از ستاد مراکز بهداشت بر انجام برنامه ها نیاز به پایش و ارزشیابی برنامه دارد. یکی از وظایف اصلی کارشناس برنامه باروری سالم یا تنظیم خانواده، انجام پایش و ارزشیابی ارائه خدمات براساس چک لیستهای تهیه شده می باشد. فواصل انجام پایش کوتاه و حتی روزانه هم می تواند باشد.

برنامه کنترل عفونت و استریلیزاسیون

اعضای تیم پزشکی به خصوص ماماها، می توانند نقش فعالی در پیشگیری و کنترل عفونت‌های قابل انتقال از راه جنس داشته باشند. اتاق معاینه مامایی یکی از حساس ترین بخش های مراکز بهداشتی درمانی است چرا که به علت وسایل و تجهیزات خاصی که در آن وجود دارد، کوچکترین سهل انگاری در آنجا می تواند منجر به انتقال عفونت از وسایل آلوده به زنان و کارکنان شود. برنامه های بهداشت جنسی و تناسلی بر پیشگیری و درمان عفونت های دستگاه تناسلی تاکید دارد. علاوه بر عفونتهای قابل انتقال از راه جنس، عفونتهای دیگری نیز می توانند در دستگاه تناسلی بوجود آیند که قابل انتقال از طریق تماس جنسی نمی باشند. به منظور پیشگیری مناسب از انتقال بیماریهای آمیزشی و عفونتهای دستگاه تناسلی، تامین نیروی آموزش دیده مجرب (کارشناسان مامایی) فراهمی زیرساخت ها و تدارکات مورد نیاز ضروری است. اتاق معاینه یکی از حساس ترین بخش های مراکز

بهداشتی درمانی است چرا که به علت وسایل و تجهیزات خاصی که در آن وجود دارد کوچک‌ترین سهل‌انگاری در آنجا می‌تواند منجر به انتقال عفونت از وسایل آلوده به افراد و کارکنان بهداشتی شود. بارعایت استریلیزاسیون و بهبود کیفیت کنترل عفونت در اتاق معاینه، راه‌های انتقال عفونت‌های قابل انتقال از راه جنس، کنترل شده و خدمات بهتر به مراجعین ارائه می‌شود.

برنامه تامین، نظارت و پایش امنیت کونتراسپتیوها

امنیت کونتراسپتیوها به معنای تضمین یک تامین‌کننده مطمئن اقلام و توانایی انتخاب کونتراسپتیوهای باکیفیت برای برآورده نمودن نیاز هر فرد در زمان درست و مکان درست می‌باشد. متقاضی خدمت هیچگاه نباید بدلیل نبودن کونتراسپتیو مورد نیاز در مراکز بهداشتی درمانی ناامید از این محل خارج شود. برای رسیدن به این هدف که با تامین منابع مالی مورد نیاز، مهارت لازم برای بر آوردن تامین اقلام مورد نیاز را داشته باشیم. از سلامتی اقلام و بهنگام بودن تحویل به متقاضی اطمینان داشته باشیم. به این منظور با توجه به توزیع و مصرف باید پیش‌بینی صحیح از نیاز مراکز بهداشتی درمانی داشته و ضمن هماهنگی با موردارویی، بر توزیع و نگهداری مناسب آن نظارت مناسب داشته باشیم.

محاسبات اعتبارات برنامه

جذب اعتبارات تخصیص یافته از سوی وزارت بهداشت و تامین منابع مالی یکی از مهمترین امور برای رسیدن به اهداف برنامه می‌باشد. پیرو تخصیص بودجه ردیف متمرکز و جذب اعتبار دریافتی و شرح هزینه ابلاغی، تهیه جدول توزیع بودجه بین مراکز و شبکه‌های بهداشت تحت پوشش و تعیین نحوه عملکرد هزینه از وظایف اینجانب می‌باشد. به این منظور باید بر نحوه هزینه‌کرد بودجه‌های تخصیصی توسط مراکز و شبکه‌ها، نظارت مناسب داشته باشیم.

نظارت بر نحوه عملکرد عملکرد کمیته های توبکتومی

پیروابلاغ سیاستهای جدید جمعیتی به منظور کنترل و نظارت بر اعمال جراحی های لوله بستن زنان مقرر شد تا کمیته هایی در سطح مراکز و شبکه های بهداشت تشکیل شوند. بدین منظور اعضای کمیته هامشخص، فلوجارتهای نحوه عملکرد و فرم های گزارش دهی تهیه گردید. پس از تشکیل کمیته ها، بررسی مدارک و مستندات به همراه صورتجلسات بعهدہ اینجانب بوده که در صورت مغایرت بادستور العملهای ابلاغی پیگیری انجام خواهد شد.

ارزشیابی برنامه

به منظور بررسی تحقق اهداف با اجرای برنامه در عمل نیاز به ارزشیابی برنامه می باشد. در ارزشیابی، اثربخشی، پیامد و تاثیر نهایی برنامه در جامعه مورد مطالعه قرار می گیرد. به منظور رسیدن به مرحله ارزشیابی که ضرورت انجام قضاوت و داوری رامی طلبد نیاز به انجام اندازه گیری های مقطعی می باشد. ارزشیابی ها بر مبنای اهداف برنامه، فرایند برنامه و نتایج (مشتري محوری) برنامه انجام می شود. از ویژگی های انجام ارزشیابی بر مبنای اهداف برنامه، عملی بودن دسترسی به اهداف، برآورد وضعیت پیشرفت زمانی و فیزیکی برنامه در جهت اهداف، تکافوی منابع مورد نیاز، تعدیل اهداف و مقایسه نتایج با اهداف برنامه جهت تعیین پیشرفت برنامه و میزان وصول به اهداف تعیین شده مورد نظر می باشد. فواصل انجام ارزشیابی در فواصل ۳ ماهه، ۶ ماهه، سالانه و بیشتر انجام می شود.